

ยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช*

STRATEGY OF MANAGEMENT ECOTOURISM
IN PHRAMAHATATWORAMAHAVIHARA TEMPLE
NAKHORNSITHAMMARAT PROVINCE

พระมหาธรรมรัต อริยธมโม (ยศขุน)

Phramaha Thammarat Ariyadhammo (Yodkhun)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

พระสุริยา สุริโย (คงคาไหว)

Phra Suriya Suriyo (Kongkawai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: ariyadhammo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ใน 5 ด้าน คือ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ ยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ด้านนักท่องเที่ยว และ ยุทธศาสตร์ด้านการบริการ และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข เกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาไว้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถาม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 11 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-Way

* Received 20 January 2019; Revised 15 February 2019; Accepted 20 March 2019

ANOVA และเปรียบเทียบพหุคูณ Multiple Comparison และการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาได้ข้อค้นพบดังนี้ ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านบริหารจัดการ เกี่ยวกับระบบบริหารจัดการที่ทางวัดมีอยู่แล้วอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และ ด้านนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านบริการอยู่ในระดับปานกลาง

จากผลการทดสอบสมมติฐาน ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ของนักท่องเที่ยวต่อความคิดเห็นที่มีต่อยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยภาพรวม และในแต่ละด้านแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้น การจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของนักท่องเที่ยวดังกล่าวด้วย

จากผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นตรงกันว่า หากนำยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาใช้บริหารจัดการท่องเที่ยว ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารแล้ว ย่อมส่งผลให้การท่องเที่ยวภายในวัดมีความยั่งยืน ซึ่งยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดคือยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ เพราะเป็นตัวขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านอื่น ๆ ให้สำเร็จ ยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ทางวัดควรมีแต่พอดี ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นควรบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้น ด้านนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีคุณภาพ แต่ด้านการบริการนั้นควรพัฒนาปรับปรุงอีกหลายประการ สำหรับข้อเสนอแนะในการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารนั้น ทางวัดควรจะเชิญผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และ หัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเป็นคณะกรรมการ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย แผนบริหารจัดการออกมาให้ชัดเจน ก็จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ประสบผลสำเร็จและเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of the research are to study the strategy of the conservative ecotourism management in Phramahatatworamahavihara Temple in Nakhonsridhammaraj Province in the five fields, namely, the strategy of management and administration, marketing and public information, tourism resources, travellers and services, and to study the circumstances of problems and obstacles and the ways of their solutions concerning with making the strategy of the conservative tourism within Phramahatatworamahavihara Temple. The methodology of this research was divided into two parts, namely, the first one consists of survey research and the means of data collecting were done by presenting the 400 questionnaires from travellers and second one consists of the in - dept interview from 11 key informants. The available data are analysed and evaluated by employing the statistical percentage, medium arithmetic, standard deviation, One-way ANOVA and multiple comparison, and the conclusion of the results gained from the interview are made.

The results of the study are found that generally, the traveller's opinions of the strategy of the ecotourism management in Phramahatatworamahavihara Temple are at the high level of 3-78. When examining each part of the strategy is found that the management and administration, marketing and public information of the temple are at the medium level, and the resources of tourism and travellers are at the high level, but the temple's services are at the medium level.

The results of the hypothesis test are found that the travellers sex, age, education level, occupation and income are different and they have had the general and in part different opinions concerning with the strategy of the conservative ecotourism management which are in accordance with the fixed hypothesis. So, the difference of the travellers must be considered in implementing the strategy of the conservative ecotourism management.

The results of the interviewees are found that if the strategy of the conservative ecotourism management is administered in Wat Phramahatat woramahavihara, it would result in the sustainable tourism in the temple. The most important strategy is the administration and management one because it moves the other strategies to the success. The strategy in marketing and public information should be done in the suitable quantity. The strategy in ecotourism resources should be more improved. The strategy in the tourism field is qualified but the strategy in administration should be more developed. The suggestions in mapping out the strategy in the conservative ecotourism management in Wat Phramahatatworamahavihara Temple are that the temple should invite the experienced persons and the related organizations to be appointed as the committee to clearly plan the vision, policy and administration and management planning. This will result in implementing the ecotourism management in Wat Phramahatatworamahavihara Temple and it will be the sustainable tourism.

Keyword: Strategy, Ecotourism, Sustainable tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และจัดเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีความเกี่ยวโยงไปยังอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในนานาประเทศ องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ซึ่งเป็นหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ ได้พยากรณ์ไว้ว่า ใน ค.ศ. 2000 จะมีนักท่องเที่ยวนานาชาติถึง 661 ล้านคน ซึ่งจะเพิ่มขึ้นเป็น 937 ล้านคนใน ค.ศ. 2010 และจะเพิ่มขึ้นอีกเป็น 1,600 ล้านคนใน ค.ศ. 2020 (พยอม ธรรมบุตร, 2543) ประเทศไทยนับเป็นศูนย์กลางของแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเป็นประเทศที่มีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามา ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นอันดับสูง ไม่แพ้อุตสาหกรรมประเภทอื่น การเติบโตของอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้ส่งผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท เช่น ธุรกิจร้านค้า การขนส่ง โรงแรม

เติบโตตามไปด้วย เพราะก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ นับว่าเป็นการกระจายรายได้แก่ภูมิภาคทางหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของไทยประการหนึ่งก็คือ วัดและโบราณสถานต่าง ๆ วัดจัดเป็นแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของทั้งชาวไทยและชาวโลก จึงปรากฏว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวที่วัดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเมืองประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน และเป็นแหล่งที่มีความเจริญทางพุทธศาสนาอันสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ รายได้หลักของจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนหนึ่งก็มาจากการ สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่สำคัญที่สุด คือ องค์พระบรมธาตุเจดีย์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกา รูปประฆังคว่ำ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นศูนย์รวมจิตใจพุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่สำคัญอีกมากมายภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม อีกทั้งยังมีประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมภายในวัด เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นต้น จึงมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในแต่ละปี แต่เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้นทางวัดจัดการท่องเที่ยวไปตามธรรมชาติ ยังไม่ได้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ ผลที่ปรากฏให้เห็นก็คือว่า มีปัญหาด้านต่าง ๆ คือ

ปัญหาจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ที่ยังไม่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด ไม่ได้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ แต่ได้ทำไปตามธรรมชาติหรือตามที่ได้ถือปฏิบัติกันมาแต่เดิม จึงทำให้การการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เพราะการจัดการท่องเที่ยวของทางวัดในอดีตที่ผ่านมา ได้ละเลยมิติทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านสังคม และการจัดการด้านมิติทางจิตวิญญาณ มุ่งเน้นพัฒนาทางด้านกายภาพ สร้างสิ่งก่อสร้างแปลกใหม่เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แต่ละเลยมิติทางด้านสังคมและมิติทางจิตวิญญาณ

ปัญหาจากการจัดการตลาดและการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่เหมาะสม ยังขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัด จึงทำให้การท่องเที่ยวยังไม่เป็นระบบและขาดความน่าสนใจ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุต่าง ๆ ภายในวัด ยัง

ขาดระบบการดูแลรักษาที่ถูกต้อง ในวิหารบางแห่งยังขาดผู้ที่มีความรู้ที่ถูกต้องในการดูแลรักษา โบราณสถานโบราณวัตถุต่าง ๆ บางครั้งจึงทำไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาจากนักท่องเที่ยวที่มาเพียงเพื่อต้องการดูสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มาไหว้พระบรมธาตุเจดีย์ ให้ว้าวจตุคามรามเทพ เทียวชมพิพิธภัณฑ์ ชื่อของที่ระลึกแล้วก็กลับไป บางครั้งเข้ามาแล้วได้กระทำในสิ่งต่าง ๆ ที่เสียหายไว้กับโบราณสถานโบราณวัตถุอย่างไม่ตั้งใจก็มีหรืออย่างจงใจก็มี ปัญหาด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้มีการจัดการที่เป็นระบบเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีเพิ่มขึ้น

สภาพปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวเหล่านี้เป็นเพราะยังขาดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นการดำรงสถานะและบทบาทของวัดให้มีบทบาทครบถ้วนทั้ง 3 ด้านภายในสังคม คือ การทำให้วัดเป็น ศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรม และทำให้วัดได้ทำหน้าที่หลักของวัด ก็คือหน้าที่ทางศาสนา การเป็นที่พึ่งทางใจ ทางด้านจิตวิญญาณ หรือทางธรรม หากปราศจากบทบาท 3 ด้านนี้แล้ว วัดก็จะไม่มีมีความสำคัญทางด้านจิตใจแก่ประชาชนเลย ถึงแม้จำนวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวภายในวัดมากก็จริง แต่ถ้าหากขาดมิติทางด้านจิตวิญญาณ คือ ทางด้านจิตใจให้มีความซาบซึ้ง มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว การท่องเที่ยวก็เป็นเพียงความฉาบฉวยชั่วคราวไม่จัดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเพื่อให้มีระบบการจัดการในภาพรวม และสามารถรองรับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีไทย คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลของการศึกษารั้งนี้ จะนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่จะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัด และจะเป็นการส่งเสริมบทบาทของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ใน 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ, ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์, ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว, ด้านนักท่องเที่ยว และ ด้านการบริการ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูป/คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมานมัสการพระบรมธาตุเจดีย์ เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักท่องเที่ยวผู้ที่ยินดีให้ความร่วมมือจำนวน 400 คน โดยใช้เครื่องมือคือ แบบสอบถามปลายปิด ใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale ชนิด 5 ตัวแบบ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งก่อนที่จะนำเครื่องมือไปใช้ ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และผ่านการทดสอบ (try-out) กับนักท่องเที่ยว จำนวน 30 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ การหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วย One-Way ANOVA และเปรียบเทียบพหุคูณ Multiple Comparison และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตาราง พร้อมทั้งแปลผลใต้ตาราง ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพเมื่อได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเสร็จแล้ว จึงได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบบบรรยายขยายความตามแนวคิดและข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งสิ้น 400 คน มีจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามเพศชาย และเพศหญิงใกล้เคียงกัน ซึ่งเพศชายมีจำนวนน้อยกว่าเพศหญิงเพียงเล็กน้อย คิดเป็น ร้อยละ 47.0 ของผู้ตอบ

แบบสอบถามทั้งหมดและร้อยละ 53.0 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ตามลำดับโดยอยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.1 ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 43.0 มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวนที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับระดับการศึกษาอื่น ๆ ในส่วนของอาชีพผู้ตอบแบบสอบถามที่รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และนักเรียน/นักศึกษา มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และ 29.5 ตามลำดับ และจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาท มีค่าเท่ากับจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ 7,351-15,000 บาท ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 27.0 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .570 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านนักท่องเที่ยวและด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90, 4.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .505 และ .541 ตามลำดับ ส่วนด้านอื่น ๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการบริการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .617 ดังตาราง 1

ที่	ยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1	ด้านระบบบริหารจัดการ	3.67	.561	ปานกลาง
2	ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์	3.62	.643	ปานกลาง
3	ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	3.90	.541	สูง
4	ด้านนักท่องเที่ยว	4.23	.508	สูง
5	ด้านการบริการ	3.49	.617	ปานกลาง
รวม		3.78	.570	สูง

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

ส่วนระดับความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละด้านมีดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านนักท่องเที่ยวและด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ใน

ระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 , 4.23 ตามลำดับ ส่วนด้านอื่น ๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการบริการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ด้านระบบบริหารจัดการโดยภาพรวมและจำแนกรายข้อนั้น โดยภาพรวมการบริหารจัดการในส่วนที่เกี่ยวกับระบบบริหารจัดการที่ทางวัดมีอยู่แล้ว ความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67

ยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 7 (ท่านจะนำเสนอประสบการณ์ที่ดี ๆ ในการมาท่องเที่ยววัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารในครั้งนี้นำให้ผู้อื่นฟังในระดับใด) และข้อที่ 5 (มีการจัดกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมเพื่อจูงใจให้ประชาชนมาเที่ยวในวัดระดับใด) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07,3.80 ตามลำดับ สำหรับข้ออื่น ๆ ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ความคิดเห็นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ 6 (การดูแลรักษาความสะอาดภายในเขตพุทธาวาสทำได้เหมาะสมเพียงใด) และข้อที่ 8 (สินค้าสินค้าชุมชนภายในวัดมีคุณภาพและราคาที่เหมาะสมเพียงใด) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนที่เหลือทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง โดยข้อที่ 9 (การได้กราบไหว้องค์พระบรมธาตุเจดีย์ทำให้ท่านรู้สึกคุ้มค่าที่ได้มาท่องเที่ยวครั้งนี้เพียงใด) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 รองลงมาได้แก่ข้อที่ 1 (โบราณสถานโบราณวัตถุภายในวัดมีความเก่าแก่และน่าสนใจเพียงใด) และข้อที่ 2 (มีการจัดเก็บและจัดแสดงวัตถุโบราณต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมเพียงใด) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47,4.12 ตามลำดับ

ยุทธศาสตร์ด้านนักท่องเที่ยว พบว่าความคิดเห็นด้านนักท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.232 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูงทุกข้อ โดยข้อที่ 3 (โบราณวัตถุและโบราณสถานภายในวัด ทำให้ท่านมีความรู้สึกหวงแหนและต้องการอนุรักษ์เพียงใด) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 รองลงมาได้แก่ข้อที่ 4 (หลังจากการมานมัสการพระบรมธาตุในครั้งนี้อย่างแล้ว ท่านมีความประสงค์จะกลับมาเยี่ยมชมอีกเพียงใด) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และข้อที่ 1 (ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) มี

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.164 สำหรับข้อที่ 2 (พฤติกรรมนักท่องเที่ยว) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.848 เมื่อพิจารณาในรายประเด็นย่อยพบว่าข้อที่ 1 (ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ทุกประเด็นย่อยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูงทุกข้อประเด็นย่อย และข้อที่ 2 (พฤติกรรมการท่องเที่ยว) ประเด็นย่อยที่ 2.1 (ก่อนมาเที่ยวได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารล่วงหน้าเพียงใด) ประเด็นย่อยที่ 2.4 (ได้ทิ้งขยะไว้ในสถานที่ทางวัดจัดเตรียมไว้ให้เพียงใด) และประเด็นย่อยที่ 2.5 (ไม่ได้พบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวภายในวัดระดับใด) มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง

ยุทธศาสตร์ด้านการบริการ พบว่าความเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านการบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ 4 (สถานที่จัดรูปเทียนนมัสการพระบรมธาตุเจดีย์) และข้อที่ 9 (การให้บริการด้านอื่น ๆ ของทางวัด) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76, 3.85 ตามลำดับ นอกนั้นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางโดยข้อที่ 1 (สถานที่จอดรถ) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยเฉพาะเรื่องความสะดวกของที่จอดรถ

อภิปรายผล

จากการศึกษายุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุฯ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการซึ่งแบ่งประเด็นไว้ 2 ด้าน คือ ระบบการบริหารจัดการที่ทางวัดจัดให้มีอยู่แล้ว เช่น ระบบการจัดหารายได้ ระบบความปลอดภัย ระเบียบปฏิบัติของนักท่องเที่ยว การจัดจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองภายในวัด เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เป็นการแสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านการบริหารจัดการที่ทางวัดดำเนินการอยู่แล้วนั้น ยังมีข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหลายประการ เช่น การวางกฎระเบียบการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวภายในวัด การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยว การจัดระบบการหารายได้ของทางวัด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพยุร นุ่นสุข ที่พบว่า สภาพปัญหาในด้านการบริหารจัดการภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารนั้นยังมีหลายประการ ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างปัญหาด้านอาคารสถานที่และปัญหาในทางวิชาการ เช่น ปัญหาของพิพิธภัณฑ์สถานของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งมีโบราณวัตถุโบราณสถานที่มีความสำคัญจำนวนมากมาย

มหาศาล ดังนั้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ในอนาคต จะต้องกำหนดกรอบในการปฏิบัติให้ชัดเจน และควรผนึกเอาการมีส่วนร่วมของ ประชาชน องค์กรในท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ โดยจะต้องมีการผสมผสานเข้ากับพื้นที่และการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ทั้ง ภาครัฐและเอกชน ก็จะทำให้การท่องเที่ยวภายในวัดเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง (พยุร นุ่นสุข, 2545)

2. ยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ พิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เป็นการแสดงให้เห็นว่าการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ควรส่งเสริมยุทธศาสตร์ด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น เพราะจะทำให้การท่องเที่ยวภายในวัดเป็นที่รู้จักของ นักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ได้ พบว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง จะต้องให้ความสำคัญ ด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การสำรวจและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ การวางแผน การ ลงทุนและการตลาด รวมตลอดจนการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543) อีกสิ่งหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้คือ การจัดการด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยในการ ท่องเที่ยว ซึ่งยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์นั้นสามารถทำได้หลากหลายวิธีการ เช่น อาจจะมีการทำแผ่นพับเกี่ยวกับวัด หรือทำป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมการ ท่องเที่ยวภายในวัดเพิ่มขึ้น เพราะสื่อประชาสัมพันธ์เหล่านี้สามารถเข้าถึงประชาชนและ นักท่องเที่ยวได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิศาล ตันสิน ที่ได้พบว่าสื่อที่ มีประสิทธิภาพต่อนักท่องเที่ยวมาก คือ เครื่องหมายและแผ่นป้ายกับเส้นทางเดินศึกษา ธรรมชาติ การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ภายในวัดเป็นสิ่งที่ควร พัฒนาปรับปรุงและทำควบคู่ไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน แต่ต้องไม่มุ่งเน้นแต่ปริมาณของ นักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ควรเน้นไปในด้านกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมทาง พระพุทธศาสนา และเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัดมากขึ้น (พิศาล ตันสิน, 2546)

3. ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยว มีความเห็นอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านก็อยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน แสดงว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มี

ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สูงอยู่แล้ว เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา อารักษ์สมบูรณ์ ที่ได้กล่าวถึงทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวว่า การจัดสร้างสถานที่ท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงสภาพวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่แสดงออกทั้งในแง่ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์, 2546) ยังจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยว เพราะมองเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมและงานเทศกาลประเพณีของท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จะต้องให้เจ้าของพื้นที่คือวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน เช่น หน่วยงานของรัฐ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่าง ๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ รักษาสภาพไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในวัด จะช่วยให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจ และช่วยให้เกิดความสามัคคีของทุกภาคส่วนในท้องถิ่น

4. ยุทธศาสตร์ด้านนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความเห็นอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน เป็นการแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารนั้น เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพพอสมควร เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและองค์พระบรมธาตุเจดีย์อยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่ค่อยกล้าที่จะทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายกับโบราณสถาน โบราณวัตถุภายในวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุนทรธรรมโสภณ ว่าการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ สิ่งที่ทำ คำที่พูดและอารมณ์ที่คิด มีสาเหตุมาจาก “มโนสำนึก” ของแต่ละบุคคลว่ามีมโนสำนึกอย่างไร ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์และบริบททางสังคมของแต่ละบุคคล (พระครูสุนทรธรรมโสภณ และคณะ, 2548) ดังนั้น ควรเน้นการให้ความรู้ที่ถูกต้องและปลูกฝังจิตสำนึกในการหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้แก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น และควรเพิ่มความหวาดระแวงในการดูแลบุคคลที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้ ๆ วัด หรือที่กลุ่มบุคคลที่มาแสวงหาผลประโยชน์ภายในวัด ป้องกันไม่ให้มาก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้

5. ยุทธศาสตร์ด้านการบริการ ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีเห็นในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าส่วนใหญ่ก็อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า

ยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านการบริการนั้น ซึ่งการจะให้บริการเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวนั้น ควรปรับปรุงการบริการด้านต่าง ๆ ในวัดให้มีความสะดวก มีความเพียงพอ และคุณภาพของการบริการ รวมทั้งมนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ของทางวัดให้อยู่ในระดับดีขึ้นด้วย ถ้าหากว่าทำได้อย่างนี้ย่อมเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวอย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาส อินทนปสาธน์ ที่ได้กล่าวถึงความพึงพอใจจากการให้บริการว่า ขึ้นอยู่กับลักษณะการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าและบุคคลอาจได้รับความพึงพอใจในบริการแตกต่างกันได้ แม้ลักษณะการให้บริการเหมือนกัน ซึ่งเป็นความรู้สึกที่แสดงออกมาเกิดขึ้นเมื่อได้รับในสิ่งที่ต้องการตามความคาดหวัง มากกว่าที่คาดหวัง หรือน้อยกว่าที่คาดหวัง อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยเกิดขึ้นกับระยะเวลาหรือสภาพแวดล้อม (ประภาส อินทนปสาธน์, 2546) ดังนั้นยุทธศาสตร์ด้านการบริการนี้ ทางวัดควรคำนึงถึงความพอเพียงของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่ให้บริการ ความสะดวกและคุณภาพของการบริการ และสิ่งประการสำคัญคือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ของทางวัดซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการโดยตรง หากแสดงความเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ย่อมจะสามารถสร้างความประทับใจและเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะส่งผลต่อการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากน้อยเพียงใด ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า ถ้ามีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุฯ แล้ว จะทำให้การท่องเที่ยวภายในวัดและภายในจังหวัดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แต่จะต้องมีการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของทางจังหวัดด้วย

ประเด็นที่ 2 เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละด้าน ควรมีรูปแบบเป็นอย่างไรนั้น จากผลการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า ยุทธศาสตร์ด้านนี้มีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นตัวขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านอื่น ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดีได้ แต่การจะทำให้ยุทธศาสตร์ด้านนี้มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ กรอบ นโยบายในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยเฉพาะ

หลังจากนั้นก็มาร่วมกันกำหนดกรอบในการบริหารจัดการให้ชัดเจนว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ควรเป็นไปในรูปแบบหรือทิศทางใด ยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์นั้น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ควรมีการตลาดและการประชาสัมพันธ์แต่พอดี ไม่ควรเน้นเกี่ยวกับการตลาดมากเกินไป ควรมีการสร้างเครือข่ายวัดในจังหวัดนครศรีธรรมราชและเครือข่ายของวัดทั่วประเทศ ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และควรศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวว่ามีความคาดหวังอย่างไร เพื่อนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ต่อไป ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าทรัพยากรภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นสิ่งล้ำค่า แต่ยังขาดการบริหารจัดการที่เป็นระบบเนื่องจากทางวัดยังขาดผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาดำเนินการในเรื่องนี้ ซึ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวนั้น จะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะไม่ให้ทรัพยากรทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้การท่องเที่ยว แต่ควรให้การท่องเที่ยวมารับใช้วัดหรือพระพุทธศาสนา ควรเน้นการใช้และการบริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า ส่วนยุทธศาสตร์ด้านนักท่องเที่ยวนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ต่างให้ความเห็นตรงกันว่าปัญหาการท่องเที่ยวภายในวัดไม่ได้เกิดจากนักท่องเที่ยว ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านนักท่องเที่ยว จึงควรกำหนดมาตรการในการปลูกฝังจิตสำนึกความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม และเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องให้แก่นักท่องเที่ยว และควรกำหนดมาตรการในการควบคุมดูแลกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ ๆ วัด หรือกลุ่มที่มาแสวงหาผลประโยชน์ภายในวัด ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มาสร้างปัญหาต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นขีดเขียนโบราณสถานโบราณวัตถุ มาสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว เช่น มาขโมยธูปเทียน มากระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมภายในเขตพุทธาวาส เป็นต้น ยุทธศาสตร์ด้านการบริการผู้ให้สัมภาษณ์ต่างเห็นตรงกันว่าทางวัดยังจะต้องพัฒนาปรับปรุงอีกมาก ซึ่งการบริการปัจจัยอำนวยความสะดวกพื้นฐานนั้นทางวัดควรเพิ่มทั้งด้านจำนวนและคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำห้องสุขา สถานที่จอดรถ ศูนย์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวภายในวัด เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พร้อมแนวทางแก้ไข ในประเด็นนี้ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ การขาดผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่จะมาวางแผนกำหนดนโยบาย ในการบริหารจัดการการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัด ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหานี้ด้วยการเชิญผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ มาเข้ามีส่วนร่วม ปัญหาประการต่อมาคือเรื่องของกลุ่มผู้แสวงหาผลประโยชน์ภายในวัด เช่น กลุ่มคนขายดอกไม้ธูปเทียนที่มีราคาแพงและใช้วิธียึดเยียดใส่มีอนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เสื่อมเสียภาพลักษณ์ของทางวัดเป็นอย่างยิ่ง แนวทางแก้ไขปัญหานี้ ทางวัดอาจจะต้องตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งและเชิญกลุ่มคนเหล่านี้มาทำข้อตกลงกันว่าจะทำอย่างไร ไม่ให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น ส่วนประเด็นปัญหาข้อที่ 3 เกี่ยวกับเรื่องของบุคคลที่จะมาเป็นผู้กำหนดทิศทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างแท้จริง แนวทางแก้ไขก็อาจจะทำได้ด้วยการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรทุกระดับชั้นอย่างจริงจัง เพื่อปลูกจิตสำนึกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประเด็นที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะว่าควรจะต้องเปิดโอกาสให้หลายภาคส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้ทางวัดก็มีความประสงค์จะให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความรู้ความชำนาญเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยู่แล้ว และประเด็นที่เสนอให้ทางวัดกำหนดเลื่อนเวลาเปิด-ปิดการเข้ามัสการพระบรมธาตุให้อีกเพื่อต่อนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะวันเสาร์ – อาทิตย์ และในช่วงเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวมาก ทางวัดสามารถจะแก้ไขปัญหานี้ได้ด้วยการเพิ่มค่าปฏิบัติงานล่วงเวลาให้กับเจ้าหน้าที่ในช่วงวันเสาร์ และวันอาทิตย์ หรือในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีนักท่องเที่ยวมากกว่าวันปกติ

สรุป

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวภาคใต้ มีองค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นหลักชัยและมีประชาชนให้ความเคารพเลื่อมใสเป็นจำนวนมากนั้น ถ้าหากได้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็จะทำให้บทบาทของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มีบทบาทที่เด่นชัดมากขึ้นและสามารถดำรงอยู่สืบไปได้ยาวนานในอนาคต และการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถทำให้นักท่องเที่ยวหรือประชาชนที่มาท่องเที่ยวภายในวัด ไม่เพียงแต่ได้มาเยี่ยมชมโบราณสถานโบราณวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่จะได้รับสาระประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อให้มีระบบการจัดการในภาพรวม และสามารถรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะในปัจจุบันจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาในวัดก็จะเปลี่ยนกระแสดความต้องการมากขึ้น ไม่ได้เน้นเฉพาะทางกายภาพเพียงอย่างเดียว แต่เริ่มที่จะเน้นมิติทางด้านจิตวิญญาณและสังคมมากขึ้น จึงจำเป็นต้องสร้างระบบการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสามารถผสมผสานดำเนินไปพร้อม ๆ กัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาวัดและชุมชนให้มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สามารถพึ่งพาตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวัดและชุมชนที่ยั่งยืนได้

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ในอนาคต จะต้องกำหนดกรอบในการปฏิบัติให้ชัดเจน และควรผนึกเอาการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรในท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยจะต้องมีการผสมเข้ากับพื้นที่และการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ก็จะทำให้การท่องเที่ยวภายในวัดเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ควรพัฒนาปรับปรุงและทำควบคู่ไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน แต่ควรทำอย่างพอดีไม่มุ่งเน้นไปในเรื่องธุรกิจที่มุ่งเน้นแต่ปริมาณของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว จะต้องคำนึงถึงการจัดสรรนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมต่อสภาพอุปาทานที่มีอยู่ ควรเน้นไปในด้านกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และควรมีการประสานงานและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัดมากขึ้น โดยให้มีวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว เพราะจะทำให้การท่องเที่ยวภายในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

จึงสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จะช่วยเสริมคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรมซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Resource) ให้เด่นชัดขึ้น ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัดนั้น จะต้องให้เจ้าของพื้นที่คือวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เช่น หน่วยงานของรัฐ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่าง ๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และ

ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในวัด จะช่วยให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในอารยธรรมอันเก่าแก่ และช่วยให้เกิดความสามัคคีของทุกภาคส่วนในท้องถิ่นในการร่วมมือร่วมใจ ดูแล ปกป้อง และรักษาแหล่งศิลปกรรม ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมช่วยให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติ และช่วยให้เกิดความสามัคคีของทุกภาคส่วนในท้องถิ่นในการร่วมมือร่วมใจ ดูแล ปกป้อง และรักษาแหล่งศิลปกรรม ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ทางวัดควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้มาร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ โดยกำหนดเป็นพิมพ์เขียวออกมาให้ชัดเจน เพื่อจะได้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

1.2 ทางวัดควรประชุมคณะกรรมการบริหารวัดกำหนดกรอบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในยุทธศาสตร์แต่ละด้านให้ชัดเจน ให้มีผู้รับผิดชอบในแต่ละยุทธศาสตร์ และมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ

1.3 ควรนำเสนอให้ทางจังหวัดถือเป็นนโยบายที่สำคัญเพราะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดของจังหวัด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาปรับปรุงโบราณสถานโบราณวัตถุ ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนรอบ ๆ วัด และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ ทั้งประเภทข้อมูลเอกสาร โบราณสถานโบราณวัตถุ และจารีตประเพณีต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). *โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม*.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประภาส อินทนปสาธน์. (2546). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม กรณี
หมู่บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน *รายงานการศึกษาศิสา
ปรัชญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์. (2546). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการของวัดโส
ธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กลุ่ม
วิชาการบริหารองค์การและการจัดการ*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

พยอม ธรรมบุตร. (2543). *ร่างโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:
สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พยุร นุ่นสุข. (2545). *โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัดพระ
มหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พระครูสุนทรธรรมโสภณ และคณะ. (2548). *จิตสำนึกของชาวพุทธที่ได้จากการเห็นต้นศรีมหา
โพธิ์ อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2548*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

พิศาล ตันสิน. (2546). การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด : กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่. ใน *วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ (อุทยานและนันทนาการ)*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.